

ŠTA JE DISKRIMINACIJA I KAKO SE OD NJE ZAŠTITITI?

Jednostavna verzija Praktikum za zaštitu od diskriminacije

Autorke Praktikuma za zaštitu od diskriminacije:

Prof. dr Nevena Petrušić, poverenica za zaštitu ravnopravnosti
Kosana Beker, MA, pomoćnica poverenice za zaštitu ravnopravnosti

Skraćenu i pojednostavljenu verziju Praktikuma priredile:

Dragana Ćirić Milovanović
Lea Šimoković

Ilustracije:

Vasil Vasev

Izdavač:

Partneri za demokratske promene Srbija
Centar za alternativno rešavanje sukoba

Za izdavača:

Blažo Nedić

Dizajn i prelom:

Mlađan Petrović

Štampa:

Manuarta, Beograd

Tiraž:

500

Stvaranje ove publikacije pomogli su Evropska unija i Sigrid Rausing Trust. Sadržaj publikacije je isključivo odgovornost autorki i ne predstavlja nužno stavove donatora.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj

Predgovor	4
Šta je diskriminacija?	5
Zabrana diskriminacije	5
Kada te neko diskriminiše?	6
Višestruka diskriminacija	11
Šta nije diskriminacija?	11
Ko sve ne sme da te diskriminiše	12
Žrtve diskriminacije	13
Indirektna diskriminacija	14
Kada je diskriminacija dozvoljena?	15
Govor mržnje	16
Uznemiravanje i ponižavanje	17
Zašto postoji diskriminacija?	18
Česti izrazi za diskriminaciju	19
Kako se zaštititi od diskriminacije?	21
Kako se možeš žaliti na diskriminaciju?	24
Primeri diskriminacije	26

„Praktikum za zaštitu od diskriminacije“ izrađen je u okviru projekta „Partnerstvo za toleranciju i zaštitu od diskriminacije u Srbiji“. Ovaj projekat zajednički sprovode dve organizacije: Partneri za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija) i Centar za alternativno rešavanje sukoba (CARS). Projekat je ostvaren u saradnji sa državnim organom koji štiti građane od diskriminacije – Poverenikom za zaštitu ravnopravnosti. Ostvarivanje projekta su podržali Delegacija Evropske unije u Srbiji i Sigrid Rausing Trust.

Namera ovog projekta je da pomogne da u Srbiji bude što manje diskriminacije, kao i da građani znaju da se od nje zaštite. U tom cilju je napravljen i ovaj Praktikum.

Autorke Praktikuma za zaštitu od diskriminacije su dr Nevena Petrušić, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti, i Kosana Beker, pomoćnica Poverenice za zaštitu ravnopravnosti. Verziju Praktikuma koja je pred Vama priredile su Dragana Ćirić Milovanović i Lea Šimoković, članice organizacije civilnog društva Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S, sa ciljem da se što veći broj građana i građanki upozna sa pojmom i mehanizmima zaštite od diskriminacije.

Više detalja o PTAPS Projektu možete pronaći na adresi www.partners-serbia.org.

Blažo Nedić
Partneri za demokratske promene Srbija

Iz ovog teksta možeš da saznaš:
Šta je diskriminacija
i kako da se zaštićiš od
diskriminacije.

Glavna poruka ovog teksta je da se
diskriminacija ne sme tolerisati.
Prvo treba da naučimo da je
prepoznamo,
a onda treba da reagujemo!

Šta je diskriminacija?

Diskriminacija je kada se pravi
neopravdana razlika među ljudima
samo zbog toga što se po nečemu
razlikuju.

„Neopravdana“ znači
da nema dobrog razloga za nju.

Zabrana diskriminacije:

Diskriminacija nije uvek bila
zabranjena.

Pre su crnci i belci živeli odvojeno,
a postojali su i robovi.

Robovi su ljudi koji su živeli
kao sluge drugima.

Danas to nije dozvoljeno.

Ljudska prava ne dopuštaju da se prema ljudima postupa različito zbog toga što izgledaju ili misle drugačije.

Srbija ima dobre zakone koji te mogu zaštititi od diskriminacije. Diskriminacija je zabranjena u Srbiji. To je u skladu sa propisima u Evropi i svetu.

Važni zakoni su:
Zakon o zabrani diskriminacije
Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina
Zakon o sprečavanju diskriminacije osoba sa invaliditetom
Zakon o ravnopravnosti polova.

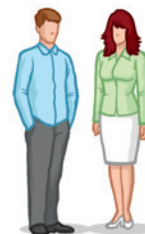
Kada te neko diskriminiše?

Ako se neko prema tebi ponaša lošije nego prema drugima, kada ti nešto zabranjuje ili te vređa ili ponižava zbog neke tvoje karakteristike, onda te taj neko diskriminiše.

To znači da niko ne sme lošije da postupa prema tebi samo zato što si:

– osoba sa invaliditetom

– muškarac ili žena

– druge vere ili nacije

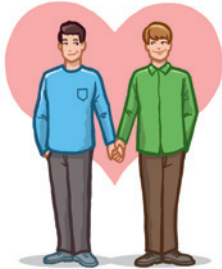
– druge boje kože

To znači da niko ne sme lošije da postupa prema tebi samo zato što si:

– dete ili starija osoba

– homoseksualac

Homoseksualne osobe su žene koje privlače druge žene, i muškarci koje privlače drugi muškarci.

Biseksualne osobe su one kojima se sviđaju i žene i muškarci.

Na kraju ove publikacije napisali smo više o ovome. Možeš da pročitaš primere diskriminacije za svaku od karakteristika.

Ima mnogo načina na koji ljudi mogu biti diskriminisani.

Diskriminatorno ponašanje je kada ti neko **uradi nešto što ne treba** samo zato što si:

- osoba sa invaliditetom
- muškarac ili žena
- druge vere ili nacije
- druge boje kože
- dete ili starija osoba
- homoseksualac, biseksualac

Diskriminatorno ponašanje je i kada neko **ne uradi nešto što treba da uradi**.

Na primer, samo zato što si osoba sa invaliditetom neko ti ne dozvoli ili ti ne omogući:

– da izađeš iz kuće/zgrade

– da ideš u vrtić ili školu sa drugom decom

– da se zaposliš i zaradiš svoj novac

– da glasaš

– da odeš lekaru ili u bolnicu

– da se venčaš i imaš svoju porodicu

Diskriminacija može biti namerna ili nenamerna, Čak i kada neko to ne radi namerno, on/ona treba za to da odgovara.

Višestruka diskriminacija

Nekada neko može biti diskriminisan više puta u isto vreme. Tako trpi mnogo više posledica. Zato je to nazvano teškim oblikom diskriminacije.

Na primer, žena Romkinja koja ima invaliditet može biti diskriminisana zato što je:

- žena,
- romske nacionalnosti
- ima invaliditet.

Šta nije diskriminacija?

Diskriminacija je loše ponašanje, ali **nije svako loše ponašanje diskriminacija**.

Na primer, loše i neprihvatljivo ponašanje je kada neki državni službenik, recimo lekar, preko reda prima svog poznanika, dok ti čekaš u redu sa ostalima. Ali, to nije diskriminacija jer lekar to ne radi zbog neke tvoje karakteristike.

Ko sve ne sme da te diskriminiše

Diskriminator je osoba koja te diskriminiše.

Bilo ko bi mogao da bude diskriminator, a svima je zabranjeno da te diskriminišu.

Diskriminatori mogu biti:

Država:

- Narodna skupština
- Vlada i ministarstva
- predsednik
- sudovi
- agencije
- opštine
- domovi zdravlja
- centri za socijalni rad i drugi

Preduzeća

Udruženja građana (organizacije)

Banke

Sportski klubovi

Poznanici

Kolege i saradnici

Lekari i medicinsko osoblje

Šalterski službenici

Prodavci

Arhitekta

Nastavnici i profesori

Žrtve diskriminacije

Kao što bilo ko može da bude diskriminator, bilo ko može i da bude žrtva diskriminacije.

Žrtve diskriminacije mogu biti:

- jedna osoba
- grupa osoba (na primer sve žene, sve osobe sa invaliditetom...)
- udruženja, firme...

Diskriminacija je i kada se neko ponaša loše prema tebi jer **samo misli** da imaš neku karakteristiku. I tada možeš reći da si diskriminisan/a i da tražiš zaštitu.

Primer:

Ako se tvoje prezime ne završava na „ić“, neko može da pomisli da nisi Srbin ili Srkinja i loše postupati prema tebi zbog toga.

U ovom primeru, i ako jesi i ako nisi Srbin ili Srkinja, zabranjeno je da se prema tebi ponašaju loše zbog toga.

Petrović

Indirektna diskriminacija

Postoji još jedan oblik diskriminacije koji je teže prepoznati. To je indirektna diskriminacija. Indirektno si diskriminisan/a kada neko postavlja iste uslove za sve osobe, ali ti ne možeš da ih ispuniš zbog svog invaliditeta.

Primeri:

U oglasu za posao piše da radnik mora da ima vozačku dozvolu, iako nema opravdanog razloga za to.

Osobe sa invaliditetom najčešće nemaju vozačku dozvolu. Zato one ne mogu da se prijave za posao.

Firma koja traži radnika hoće da testira da li je snažan/na. Starije osobe su najčešće slabije. Zato starije osobe ne bi mogle da dobiju ovaj posao.

Kada je diskriminacija dozvoljena?

Ponekad je različito ponašanje ipak dopušteno. To su retki slučajevi. Oni su retki jer moraju da ispune neke uslove.

Ti uslovi su:

Onaj ko pravi razliku mora to da radi samo zato da bi zaštitio **sigurnost** ljudi ili iz nekog drugog razloga koji je jednako važan. Osim toga, onaj ko pravi razliku ne sme to da radi više nego što je potrebno.

Primer:

Direktor firme je zabranio radnicima da nose nakit. Neki ljudi nose nakit iz verskih razloga (na primer ogrlicu s krstom). Ovo može biti diskriminacija vernika.

Ali, ako direktor hoće da zaštiti radnike koji rade na mašinama, jer je opasno raditi sa nakitom na mašinama, i ako ih ne može zaštititi na drugi način (na primer upozorenjem), onda se ova zabrana dozvoljava i nije diskriminacija.

Govor mržnje

Kao što smo već rekli, vređanje osobe ili grupe osoba zbog njihove karakteristike je isto diskriminacija.

Često se ovako pokazuje mržnja prema osobama koje su drugačije i podstiče na nasilje prema njima. To su ružne poruke kao na primer: „Cigani, marš iz Srbije“, „Ubij Šiptara“.

Ovo se može raditi na različite načine: pisanjem poruka na zgradama, pisanjem članaka u novinama, pričanjem na televiziji, na radiju i drugo.

Ovo je opasno jer može imati velike ružne posledice za ljude. Danas je čest govor mržnje prema homoseksualnim osobama i prema Romima.

Neki se ljudi i udružuju da bi vređali i širili mržnju prema osobama koje su drugačije. Oni podstiču diskriminaciju. Sud može da zabrani rad takvim udruženjima (organizacijama).

Sud je već to i uradio dva puta. Sud je zabranio organizacije „Nacionalni stroj“ i „Obraz“.

Uznemiravanje i ponižavanje

Kada te neko vređa zbog neke tvoje karakteristike to je isto diskriminacija i zabranjeno je.

Poniženje je kada ti bude neprijatno jer neko kaže, pokaže ili napiše nešto ružno o tvojoj karakteristici.

To se događa kada je neko u podređenom položaju. Podređeni položaj znači da neko drugi može odlučiti o tome šta će ti se dogoditi. Na primer, ti si podređen/a svom šefu/šefici na poslu.

Često se žene uznemiravaju na seksualni način. Ovo je uvek zabranjeno.

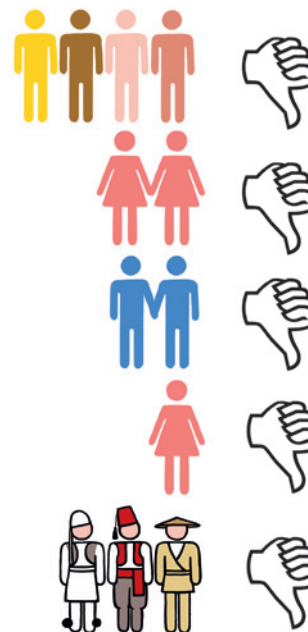
Zašto postoji diskriminacija?

Diskriminacija postoji zbog neznanja i straha prema nepoznatom. Nepoznato nam je ono što je drugačije.

Umesto da se potrudimo da upoznamo nepoznate ljude, nekad pomislimo nešto loše o nekome iako za to ne postoji razlog. Tako se stvaraju predrasude.

Predrasude znače misliti loše o nekome samo zbog toga ko je ili šta je on/a. Na primer, on/ona je sebičan/ sebična zato što nema brata ili sestru.

Nekad ćeš čuti reč „stereotipi“. Ta reč znači vrlo slično kao i predrasude. To znači imati pogrešno mišljenje o nekoj grupi ljudi.

Na primer:
Romi su prljavi,
žene su osećajne,
stari ljudi su mrzovoljni,
crnci su manje vredni od belaca.

Česti izrazi za diskriminaciju

Često se mogu čuti neki izrazi koji zvuče komplikovano. Oni znače vrste diskriminacije. Ovde ćemo ih pojasniti:

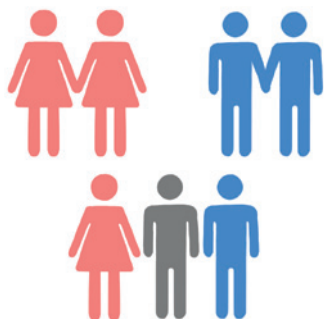

Rasizam:
verovanje da su ljudi sa nekom bojom kože bolji ili lošiji od ljudi sa drugom bojom kože. Na primer, crnci su manje vredni od belaca.

Seksizam:

verovanje da su muškarci bolji od žena,
ali i da su žene bolje od muškaraca.

Homofobija:

verovanje da su homoseksualne i biseksualne osobe lošije od heteroseksualnih osoba.

Homoseksualne osobe su žene koje privlače druge žene, i muškarci koje privlače drugi muškarci.

Biseksualne osobe su one kojima se sviđaju i žene i muškarci.

Ksenofobija:

verovanje da su stranci lošiji od ljudi koji žive u tvojoj zemlji.

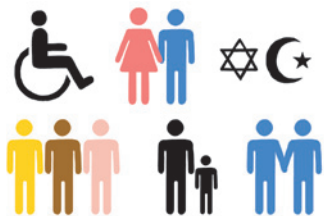
Kako se zaštititi od diskriminacije?

Ako kažeš drugim ljudima da si diskriminisan/a ili da je neka druga osoba diskriminisana i želiš joj pomoći, ponekad možeš da budeš izložen/a neprijatnostima. To znači da ti neko može pretiti ili loše postupati prema tebi.

To je isto tako zabranjeno. Treba da se žališ na diskriminaciju i na primer, da svedočiš na sudu, i da se ne plašiš da će ti se nešto loše dogoditi.

Ne treba da čutiš i trpiš kada osetiš da te neko diskriminiše samo zato što si osoba sa invaliditetom.

Takođe, ne smemo biti ravnodušni kada vidimo da drugog čoveka neko vređa i ponižava samo zato što je:

- osoba sa invaliditetom
- muškarac ili žena
- druge vere, nacije
- ili boje kože
- dete ili starija osoba
- homoseksualac

Svi treba da se uključimo u borbu protiv diskriminacije.

Nije dopušteno da te neko maltretira zato što si se žalio/la i tražio/la zaštitu od diskriminacije.

Ako misliš da se to dogodilo, obrati se osobi ili organizaciji kojoj veruješ.

U borbi protiv diskriminacije možeš da zatražiš pomoć.

Pomoć može da ti pruži:

- porodica
- komšija
- udruženja koja štite ljudska prava
- država.

Ne možemo uvek da znamo kome je najbolje da se obratimo jer to zavisi od okolnosti. Najbolje je da se prvo obratiš nekome u koga imaš poverenja.

Država je dužna da zaštiti tvoja prava.

Ali ponekad baš oni koji rade u državnim organima čine diskriminaciju.

Da bi to ispravila, Srbija je napravila sistem koji treba da štiti ljude od diskriminacije.

To znači da postoji državna kancelarija kojoj možeš da se obratiš kada misliš da te neko diskriminiše, jer loše postupa prema tebi.

To je kancelarija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

Kako se možeš žaliti na diskriminaciju?

Ovde ćemo opisati kako da se obratiš Povereniku za zaštitu ravnopravnosti kada misliš da si diskriminisan/a.

Poverenik ispituje da li ti se dogodila diskriminacija i ako se dogodila, ispituje ko i kako treba da ispravi štetu koja ti je naneta.

Da bi Poverenik mogao da ispita tvoj slučaj, moraš da podneseš pritužbu.

Pritužbu ne moraš da napišeš, već možeš da dođeš u kancelariju Poverenika i ispričaš šta se dogodilo.

Bilo bi dobro da to uradiš lično. Ako želiš, to može za tebe da uradi i neka organizacija za ljudska prava.

Najbolje je da prvo zakažeš sastanak sa zaposlenima u kancelariji Poverenika. To možeš da uradiš tako što ćeš ili telefonom pozvati kancelariju Poverenika, ili napisati email.

Adresa Poverenika:
Beogradska 70, Beograd

Telefon Poverenika:
(011) 243 80 20

Email Poverenika:
poverenik@ravnopravnost.gov.rs

Važno je da na sastanku kažeš tačno šta se dogodilo, da ispričaš sve detalje i kažeš zašto misliš da si diskriminisan/a. Zaposleni u kancelariji Poverenika će ti pomoći da sastaviš pritužbu.

Najvažnije je da zapamtiš da:

**DISKRIMINACIJU
NE TREBA TOLERISATI!
TREBA REAGOVATI
I TRAŽITI ZAŠTITU!**

Primeri diskriminacije

Navest ćemo primere diskriminacije za svaku od karakteristika. Ovo su samo neki primeri. Diskriminacija se može dogoditi i u drugim situacijama.

Invaliditet

Radiš u prodavnici i ne možeš puno da stojiš. Šef ti naredi da stojiš dok poslužiš kupce. To nije potrebno jer ih možeš posluživati i dok sediš.

Starosno doba

Oglas u novinama za neki posao kaže da samo mlađi od 35 godina mogu da se prijave za posao. Ovo nije u redu jer i starije osobe mogu dobro raditi. Da li neko radi dobro ili loše ne zavisi od toga koliko ima godina.

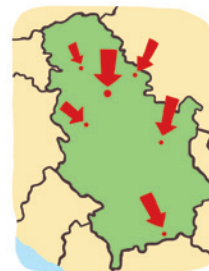
Izgled

Oglas u novinama za neki posao kaže da se traže osobe prijatne spoljašnjosti. Ovo nije u redu jer za rad ne sme biti važno kako neko izgleda.

Materijalno stanje

Država ne pomaže siromašnima da plate advokata na sudu. Zakon kaže da te pred sudom može predstavljati samo advokat, a ti nemaš novca da ga platiš.

Mesto rođenja

Opština na kojoj živiš kaže da možeš dobiti novčanu pomoć samo ako si rođen/rođena na toj opštini. Često ljudi ne žive tamo gde su rođeni. Zato bi opština trebalo da pomaže ljudima koji tu žive.

Genetske osobine

Ismevanje osoba koje su drugačije jer su tako rođene. Na primer, kada se neko podsmeva i vređa osobu koja je niža od drugih.

Zdravstveno stanje

Odvajanje deteta koje ima HIV/AIDS u posebnu učionicu u školi. HIV/AIDS je opasna bolest koja slabi organizam i od koje se može umreti. Ali ako se pazi, ova bolest ne prelazi lako na druge ljude.

Brak i porodica

Šef neke firme traži sekretara ili sekretaricu. Šef je odlučio da neće da zaposli udatu ženu. Kaže da će ona često odsustvovati zato što je udata i ima decu.

Boja kože (rasa)

Na fudbalskoj utakmici, fudbaler je izvodio penal. Taj fudbaler je crnac iz Afrike. Navijači drugog tima su mu vikali „Ua, majmune!“, „Ua, crnac!“

Porodica

Direktor neke firme neće da te zaposli jer ne voli tvog oca.

Nacionalna pripadnost ili etničko poreklo

Direktor neke firme odbija da zaposli nekoga zato što je Rom.

Državljanstvo

Hoteli u Srbiji su skuplji za strance, a jeftiniji za srpske državljane.

Jezik

U Vojvodini se osim srpskog jezika upotrebljava i mađarski jezik. Diskriminacija je kada se imena ulica i zgrada u Vojvodini ne obeležavaju sa oba jezika.

Vera

Stanovnici nekog grada ne žele da se u njihovm mestu sagradi džamija ili sinagoga. Džamija je crkva muslimana. Sinagoga je crkva jevreja.

Politički stavovi

Predsednik sportskog kluba dopušta da članovi tog kluba budu samo oni koji su članovi njegove političke partije.

Pol/rod

U novinama piše: „Ženama je mesto u kući i ne treba im dozvoliti da voze auto ili da imaju posao“.

Seksualna orijencija

Sveštenik vređa učesnike/učesnice Parade ponosa i kaže da su „zagadili grad“.

Parada ponosa je događaj gde se osobe koje su homoseksualne, biseksualne i osobe koje ih podržavaju skupe i mirno šetaju kroz grad.

Tako ističu da imaju ista prava kao i svi.

Osuđivanost

Stanodavac neće izdati stan osobi zato što je nekad pre bila u zatvoru.

To nije u redu jer je osoba odslužila svoju kaznu.

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

343.85:343.412(497.11)(035)

ЋИРИЋ Миловановић, Драгана
Šta je diskriminacija i kako se od nje
zaštiti? : jednostavna verzija Praktikuma
za zaštitu od diskriminacije / skraćenu i
pojednostavljenu verziju Praktikuma priredile
Dragana Ćirić Milovanović, Lea Šimoković ;
ilustracije Vasil Vasev. - Beograd : Partneri
za demokratske promene Srbija : Centar za
alternativno rešavanje sukoba, 2012 (Beograd
: Manuarta). - 30 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 500. - Str. 4: Predgovor / Blažo Nedić.

ISBN 978-86-915901-1-6

1. Шимоковић, Леа [аутор]

а) Дискриминација - Спречавање - Србија -
Приручници

COBISS.SR-ID 194918668